

ARTĂ ȘI REZILIENȚĂ: MARIA PILCHIN ÎN DIALOG CU MIHAI ȚĂRNĂ*

Maria PILCHIN: Domnule Țărnă, de ce *Reziliența*? Cum v-a venit ideea? Mi se pare un termen cam tehnicist pentru un titlu de film, deși nu mă deranjează deloc după ce Biblioteca Municipală, la fel de tehnicist, și-a intitulat obiectivul anului.

Mihai ȚĂRNĂ: În primul rând, părerea mea este că talentul este o alegere și eu vreau să le mulțumesc celor de la Biblioteca Municipală că au ales cuvântul „reziliența”. Deci, a fost o chestie absolut... poate că din întâmplare, dar nimic din întâmplare nu există. Cum am ajuns la cuvântul „reziliența”? Cu domnul părinte paroh Sergiu Curnic, când am vorbit despre această colaborare, despre acest filmuleț, de fapt, era la bază ideea cum un om vrea să mențină în viață un monument istoric, cum un om vrea ca istoria să nu se piardă. Părintele Curnic a găsit biserica într-o stare absolut delăsată, bârnă cu bârnă... Acolo, dacă o să plecați să vedeți biserica, fiecare bârnă este numerotată, deci omul a semnat fiecare segment, ca un lego... Să știi unde o să-i fie locul, aceasta-i foarte important. Dacă noi am avea așa o atitudine față de istoria noastră,

* Varianta video a interviului poate fi vizionată pe canalul de YouTube al BM „B.P. Hasdeu” (filmare: Dumitru CECAN), la următorul link: <https://www.youtube.com/watch?v=IBDLfBM--oc>

cred că am intra în rândurile marilor națiuni. Din păcate, așa cel puțin eu mă consider, fac parte dintr-o națiune care se uită. Acum era momentul de a începe o lucrare despre cum s-a făcut această biserică. Apoi, vorbind cu părintele Curnic, am zis: „Dar nu vrei să mergem și mai departe, doar noi construim și reconstruim biserici de secole...? Ei vin, ni le ard, noi rămânem verticali... Ei vin, ne dau jos, noi iarăși ne ridicăm”. Și termenul ăsta, „résilience”, că l-am luat din franceză, înseamnă, din perspectiva tehnică, rezistența la șocul exterior. Deci, noi suntem acel metal sau acel produs care rezistă la un șoc exterior și aceasta m-a făcut să gândesc... N-am știut că există și un sens mai filosofic sau mai...

M.P.: Psihologic...

M.Ț.: Psihologic, da... N-am știut de aceasta, dar, uite, evitarea pericolului, de asemenea, înseamnă reziliența. Această denumire a venit aproape că după o logică a istoriei noastre, fiindcă ne-au deportat, ne-au călcat, ne-au violat, ne-au uitat, ne-au șters – și noi tot suntem aici.

M.P.: Și fiindcă spuneți despre filosofie, mă gândesc că reziliența este și o formă sau o cale spre fericire. Mihai Țărnă este fericit?

M.Ț.: Da... Păi, fericirea se constituie din mai multe criterii. Eu cred că criteriul cel mai important pentru mine al fericirii este

---

Eu cred că criteriul cel mai important pentru mine al fericirii este că împart timpul cu cineva care-mi place. Cu tine. Aici. Cu voi. Acesta este un moment de fericire. Pentru că fericirea nu poate fi constantă.

---

că împart timpul cu cineva care-mi place. Cu tine. Aici. Cu voi. Acesta este un moment de fericire. Pentru că fericirea nu poate fi constantă. Eu cred că fericirea este totuși un termen indefinit în timp, el durează o clipă... Când actorul este în scenă, el nu poate fi tot timpul în nirvana aceea de capacitate,

de a capta Duhul Sfânt... Sunt secunde. Uite, secundele astea... Fericirea, cred că, prin aceasta și e extraordinară, fiindcă noi putem să o simțim rar și nu tot timpul. De aceea eu cred că fiecare om e fericit într-un moment dat.

M.P.: Să știți că m-am pregătit de această întâlnire a noastră și am privit cel puțin cinci interviuri cu dumneavoastră: un interviu, cred că, pe care vi l-a luat Matei Vișniec, foarte interesant, o jurnalistă din Franța și vreo patru interviuri mai magistrale, făcute la Chișinău. Foarte variate aceste interviuri și interesante. Unele chiar se repetau și nu cred că jurnaliștii se plagiază între ei, ci pur și simplu sunt preocupați de aceleași lucruri în ceea ce vă privește.

Și mulți v-au întrebat despre egoism. Și, m-am întrebat, eu vreau să vă întreb despre egoism? Și mi-am zis că pentru mine, până la urmă, ar fi o capcană, pentru că eu am privit interviurile lor și m-am gândit să vă întreb altceva. Vi s-a întâmplat să aveți senzația că publicul, breasla, țara, se comportă egoist cu dumneavoastră? Că vă vor cumva utilizat așa, utilitarist, să rupă o bucată din tine, să te pună într-un iconostas când trebuie, iar când nu trebuie – să te scoată? Ați trăit astfel de momente?

M.Ț.: Vorbiți de mine sau de individul ca atare?

M.P.: Nu, despre dumneavoastră.

M.Ț.: Nu, nu... Eu cred că-i preamărită toată treaba asta. Dar ce treabă am eu să fiu rupt în părți? Adică, eu n-am simțit aceasta niciodată, n-am simțit niciodată... Utilitatea unei persoane sau a unei personalități este atunci când îl devorează în idei, îl devorează în felul lui, în talentele lui. Eu deocamdată n-am simțit aceasta și nu pot să mă pun într-o ipostază unde egoismul cuiva mi-ar face mie curte... Nu, n-am simțit aceasta.

M.P.: Adică e în bună regulă dacă vi s-ar întâmpla? Considerați că artistul...

M.Ț.: Eu nu știu care-i criteriul de a înțelege egoismul exterior. Eu nu înțeleg cum s-ar produce el... Egoismul exterior este, de exemplu, când cineva mă sună și îmi spune: „Hai să stăm undeva să discutăm”. Dacă acesta-i egoism, atunci da, este o plăcere reciprocă.

M.P.: Dar dacă aceasta vă bulversează repetiția de mâine, starea de bine într-o filmare...

M.Ț.: Eu nu răspund la telefon atunci, pur și simplu.

M.P.: Se întâmplă și din astea.

M.Ț.: Se întâmplă, sigur că se întâmplă. Dar eu cred că tot momentul ăsta egoistic este foarte propriu omenirii și eu tot vreau... egoismul, nu știu, de a avea actorii cât vreau eu când lucrez, fiindcă toți actorii vor același lucru, ca și marinarii lui Columb, acasă vor toți...

M.P.: Și bibliotecarii la fel.

M.Ț.: La fel. Când iese ultimul cititor. Apropo, dacă e să vorbim despre biblioteci, eu cred că starea de cultură a unei țări poți s-o vezi doar la biblioteci.

M.P.: Aveam o întrebare despre bibliotecă.

M.Ț.: Da, ok, atunci trec înapoi, unde eram. Eu tot sunt foarte egoist, noi toți suntem foarte egoști, pentru că, până la urmă,

oamenii doar sunt individualiști, în tot – și în artă, și în familie. Noi oricum vrem o plăcere care să ne aparțină.

M.P.: Și fiindcă ziceați de individualism, de pe 24 februarie 2022...

M.Ț.: Eram aici, la Chișinău.

M.P.: Da?

M.Ț.: Da.

M.P.: Nu ați fugit?

M.Ț.: Nu.

Apropo, dacă e să vorbim despre biblioteci, eu cred că starea de cultură a unei țări poți s-o vezi doar la biblioteci.

M.P.: Ați rămas pe loc. Teatrele din Rusia se retrag tot mai mult înspre spectacole muzicale, spectacole după autori clasici, spectacole pentru copii... E fuga și evitarea unor disensiuni cu propaganda zilei. Și eu văd în asta,

și toată lumea liberă vede în asta o întemnițare a artei teatrului în acel spațiu. Vă simțiți un creator liber în ceea ce faceți în Moldova, la Paris?

M.Ț.: Da.

M.P.: Cum se manifestă?

M.Ț.: Prin aceea că tu faci ceea ce te interesează astăzi. Artă pentru mine are doar un singur timp: prezentul. Acea că în Rusia acum se... Eu nu urmăresc, pur și simplu, eu nu știu... dumneavoastră sunteți mai versată. Dar eu am frică de așa o fugă și o retragere de la cultura rusă fiindcă, din păcate, Dostoievski n-are nicio treabă cu ceea ce se întâmplă acum în politica exterioară. Fiindcă este stat și este țară. Noi încurcăm statul foarte des cu țara.

M.P.: Dar nu vi se pare că anumite scrieri ale lui Dostoievski au cultivat acest imperialism și această imagine de sine a mării Rusii și a marelui rus?

M.Ț.: Eu cred că orice scriitor, care este un patriot, glorifică țara sa și aceasta putem găsi în orice...

M.P.: Nu și Cehov.

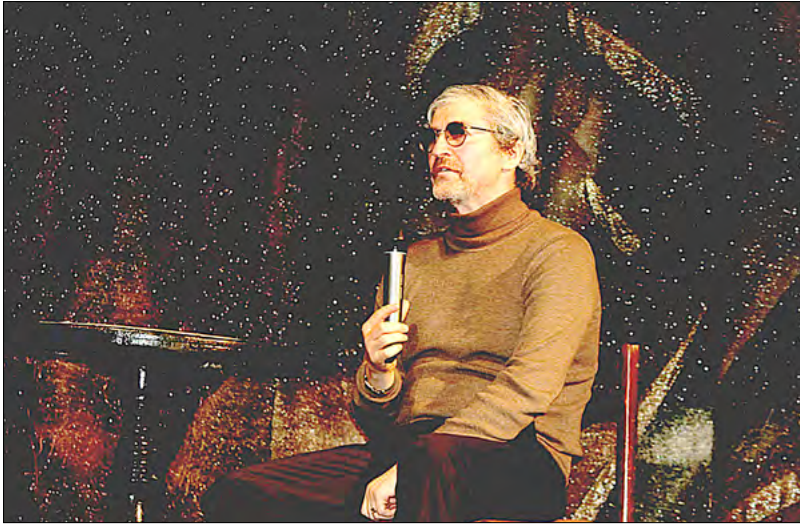
M.Ț.: De ce? Cehov tot are glorificarea viitorului Rusiei.

M.P.: A unui viitor ideal pe care și-l proiectează el...

M.Ț.: El tot timpul vorbește de un ideal care va veni. El nu vorbește despre idealul din altă țară. El vorbește despre ei.

M.P.: Era o întrebare retorică.

M.Ț.: Da... Dar cred că nu pot să vă răspund, pentru că eu nu sunt atât de cultivat în ale literaturii și așa mai departe. Eu citesc

mult, dar rețin doar emoția. Nu rețin și temele, nu întotdeauna le rețin.

M.P.: Și fiindcă ziceați de literatură, am observat că aveți o reticență față de tot ce înseamnă „mioritism”.

M.Ț.: Da.

M.P.: Prostul gust în artă. Marea jelanie și lamentație pe care o trăim pe-aici. Nu riscați astfel să păreți un snob venit de la Paris?

M.Ț.: Sigur că da. Dar ce e rău în snobism? Snobismul urât e atunci când tu ignori. Eu nu ignor nimic. Eu pur și simplu îmi spun poziția mea. Pentru mine mioritismul tot timpul este fascinant. Mioritismul câteodată ne face să facem pași înapoi, pe când eu cred că lumea cosmopolită, în care noi ne aflăm, fiindcă noi suntem niște reflecții ale culturilor care ne înconjoară... Deci, nu putem să ne închidem în Zidul Chinezesc și să creăm doar, nu știu, balade. Chiar dacă eu cred că baladele noastre, dacă ar fi puse în scenă, ar avea deja foarte multe compartimente și componente moderne, fiindcă, cum n-ai da, totul evoluează. Adevărul evoluează. Deci, de ce n-ar evolua și tradiția, de ce n-ar evolua și mioritismul, pentru că poate fi și un mioritism mai dur.

M.P.: Sau mai elevat.

M.Ț.: Sau mai elevat.

M.P.: În cheia lui Blaga. Pentru că Blaga a propus o formulă sănătoasă de spațiu mioritic. Care nu ar trebui să deranjeze. Nu e în cheia în care discutăm noi, da? Mioritismul ca un fel de determinism și un fel de lăsare a mâinilor în jos.

M.Ț.: Eu doar nu despre aceasta am vorbit. Dacă ar fi să mor... acolo... sau cum? Capul plecat sabia nu-l taie... Eu vorbeam și despre altceva, fiindcă acestea sunt niște dogme, care te duc la o idee... că tu nu ai dreptul să ridici capul. Și de aceea pe mine aceasta cel mai mult mă atinge. Că noi suntem un popor cu un glorios trecut și cu foarte multe momente de care putem să fim mândri. Și aceasta nu se discută. Noi discutăm tot timpul cam... Vă dați seama, balada lui Manole, când noi o închidem pe... Sacrificiul acesta pe care îl avem noi. Este excepțional. Este major. El este cristic. Noi suntem un popor...

M.P.: Da, dar o feministă o să spună: de ce sacrificiul îl suportă femeia, de ce nu e sacrificat un bărbat în zid?

M.Ț.: Nu cred că aceasta... Trebuie de văzut și din alt punct de vedere, că, totuși, până la urmă, cuplul este menținut de femeie. Femeia dacă vrea un cuplu, ea o să-l aibă. Ea deja se sacrifică și se crucifică pe cuplu. Cuplul adevărat este o crucificare a femeii.

M.P.: Ați inventat o poveste foarte drăguță pentru noi, femeile. Nu știm dacă noi o s-o acceptăm.

M.Ț.: Nu acceptați, dar așa se întâmplă.

M.P.: Și fiindcă vorbeam despre cultură și mioritism, am să întreb și eu așa, ca culturalul din mica cultură (dar mică nu ca valoare, ci ca spațiu, ca impact): noi, cei din Republica Moldova, nu zic România, nu spațiu românesc, dar Republica Moldova, în cinematografie, în teatru, prin ceva măcar... dumneavoastră, venind de la Paris, puteți să spuneți că: „Iată, moldovenii sunt mai buni sau sunt mai tari prin asta, iată ei au asta și acolo nu e și ar fi bine să fie”. Întreb și eu așa, dintr-un complex al micii culturi.

M.Ț.: Maria, mă puneți într-o situație foarte, foarte...

M.P.: Țasta era scopul.

M.Ț.: Foarte bizară. Eu nu pot să spun așa ceva. În primul rând, părerea mea este una subiectivă, și eu văd aici foarte multe valori care în Paris nici prin vis nu le-au trecut. Văd foarte multe momente artistice – și cinematografice, și teatrale, și de cânt, și de scriere – care nu există acolo, fiindcă ele-s unice, precum și ceea ce există acolo este unic. Or, noi luăm un centru cultural pe care îl declinăm, fiindcă Parisul, totuși, atrage foarte multe minți. Și atunci relația sau, nu știu, numărul minților de acolo nu este același ca și aici. Deci este o altă corelație de aritmetică. Da? Fiindcă, totuși, o țară cu 64 de milioane de oameni are cu mult mai multe șanse să obțină niște gene, decât o țară cu 2 milioane, sau cu 5, dintre care

3 sunt cu totul în altă parte. De aceea eu nu pot să răspund la așa o întrebare. Eu sunt atât de mândru, eu le spun tuturor că eu sunt român din Basarabia, eu le spun tuturor acolo așa. Ceea ce avem noi n-au ei, ceea ce au ei noi, de asemenea, n-avem. Nu, eu nu cred că pot compara sau spune, de ce aceasta nu-i aici sau... Eu cred că unicul moment pe care trebuie să-l cultivăm, aceasta mie mi se pare, este profesionalismul și ocuparea locului meritat. Ei sunt foarte tehnocrați: dacă omul acesta are de făcut doar aceasta, el o să facă doar aceasta. În schimb, de la el poți cere de ce nu s-a făcut foarte bine, fiindcă el trebuie să facă doar aceasta. Pe când... Poate că asta-i, uite, vorbind cu dumneavoastră, am ajuns la ideea că noi câteodată facem mai multe lucruri, dar de fapt ar fi bine să ne canalizăm doar pe ceva pe care-l știm bine să-l facem. Uite aceasta cred că este o diferență.

M.P.: Ați făcut un spectacol după García Márquez.

M.Ț.: Da. Două.

M.P.: Cum s-a întâmplat asta? Ați avut pile, cum s-a întâmplat?

M.Ț.: Da, la Barcelona l-am contactat pe agentul lui García Márquez și el a făcut legătură cu Mexico. Și García Márquez ne-a dat dreptul la două reprezentații. Două reprezentații ale unui *Un veac de singurăătate*. Noi l-am făcut, a durat nouă ore, un spectacol l-am jucat la Teatrul de Novotel, pe marile bulevarde. A fost o amintire foarte frumoasă, fiindcă însuși García Márquez ne-a binecuvântat. Și apoi am făcut – și am fost aici, la BITEI, apropo, cu studenții – patru nuvele de-ale lui García Márquez. Se numea *Dragostea e eternă atât cât durează*. Și era compus din patru mari nuvele ale lui Gabriel García Márquez. Am fost la Chișinău cu el.

M.P.: Cred că într-un interviu am auzit că la mormântul lui Brâncuși vi s-a întâmplat...

M.Ț.: Da...

M.P.: Dacă puteți să ne povestiți...

M.Ț.: Brâncuși. Ei sunt înmormântați alături, la cimitirul Montparnasse, sunt înmormântați trei mari români: Cioran, Ionesco și Brâncuși. Când treceam pe lângă mormântul lui Brâncuși, am văzut o doamnă care ștergea lespedeza și credeam că-i fiică-sa, la sigur, pentru că după ani, așa era, avea peste șaptezeci... Și eu mă apropii, acuși am să fac cunoștință cu familia lui Brâncuși... Mi-a dat o lecție majoră doamna, o mare lecție de patriotism. Și eu am început să-i vorbesc în limba franceză cu un accent special, așa mai accentuat, ca să vadă că nu sunt din... Și o

întreb în limba franceză: „Sunteți din familia domnului Brâncuși?” Și ea, tot cu un accent foarte românesc, mi-a spus: „Nu, eu sunt româncă”. Și uite aici eu am înțeles că n-a reușit intrarea pe ușa mare și-am plecat pe ușa mică. M-am întors și am plecat. Nu e numai-decât să fii din familie pentru ca să ai grijă de istoria ta. Ceea ce s-a întâmplat, de exemplu, și cu aceeași biserică de lemn. Noi suntem o familie întregă cu toții.

M.P.: Apropo, inițial am înțeles că ați făcut specialitatea de păpușar la Chișinău.

M.Ț.: Da, da. La domnul Titus Jucov, Dumnezeu să-l ierte. Am stat patru ani.

M.P.: Și apoi ați plecat la Moscova.

M.Ț.: Apoi am făcut doi ani la domnul Veniamin Apostol, de regie. Apoi am plecat. Am avut șansa să stau, foarte puțin timp, dar am stat lângă Anatoli Vasiliev.

M.P.: La Moscova. Și apoi ați ajuns la Paris. De ce ați ales Parisul și nu Moscova?

M.Ț.: Talentul este o alegere. Eu am spus despre aceasta. Cu aceasta am început. Nu știu, cred că mai puțin Cehov e în mine și mai mult Molière. Poate că de aceea. Nu știu. Trăim timpurile lui Tartuffe. Noi suntem înconjurați de Tartuffe-uri peste tot, oameni care pur și simplu intră și te domină și te manipulează. M-a atras prin nu știu ce. Eu nu pot să explic. Aceasta nu se explică. Eu n-am stat foarte mult la Moscova. Țin minte că domnul Baracci, Dumnezeu să-l ierte, mi-a spus: „Hai, Mihai, că este un loc”. Și noi am făcut actele necesare și am plecat. Ceva nu se lipea, iaca nu se lipea, pur și simplu. Și când mi-a venit și răspunsul – fiindcă am dat examen la Școala cinematografică, la Școala Internațională de Film din Paris – că sunt acceptat, eu deodată mi-am dat seama că eu încolo am să plec. Nu știu de ce. Nu știu. Nu știu. Uite, acum îmi dau seama că ar fi totul poate altfel, dar noi niciodată nu știm pe ce parte, în care cotitură o să te duci. Idee nu am... Apoi, am făcut doi ani la Petersburg. Deci, s-a compensat. Făceam doctorantura, dar nu am mai făcut-o, că-s lenos ca orice actor. Dar am stat, am stat cu el.

M.P.: Înger și demon. Sunteți conștient de această ipostază dublă a dumneavoastră?

M.Ț.: Nu. Știi cum, doar Lucifer a fost mâna dreaptă, da... Și apoi, noi nu știm când sunt căderile și când – înălțările. Fiindcă eu cred că starea adevărată a unui artist este dubla cetățenie între demon și înger. În *Faust* este așa o vorbă: „Eu sunt partea rea

care tot timpul face bine”. Nu știu cum se întâmplă totul. Mie îmi place foarte mult romanul lui Merejkovski „Hristos și Antihrist”. Acolo este un moment, mai ales în al doilea volum al lui despre Leonardo da Vinci, unde el picta marile sale picturi, „Cina cea de taină”, unde el nu-l găsea pe Hristos și toți s-au întors de la el și i-au spus: „Tu n-o să-l găsești, fiindcă tu nu-l ai pe Hristos în tine”.

Lui așa i s-a spus. Și când au descoperit într-adevăr pânza aceasta mare (e o frescă într-o biserică) și toți când l-au văzut pe Hristos pe-adevăratalea, ei au spus: „Uite, omul acesta, pe care toți îl socoteau lipsit de Dumnezeu, de fapt,

era plin de El”. De aceea noi nu putem judeca: tu ești mai demonic sau mai cristic... Este un paradox, pe care noi cu toții îl purtăm, cred că. În fiecare zi noi ne ciocnim de momentul nostru cristic și de momentul nostru din Iuda. Noi în fiecare zi îl avem.

M.P.: Da, cred că arta este bogumilică și nu degeaba ziceați despre *Meșterul Manole*...

M.Ț.: Da... Aceasta cred că-i cel mai fain, pentru mine, subiect care ar putea fi făcut în scenă. Dar nu sunt gata de așa ceva.

M.P.: Păi da, întârziati, n-ați venit cu ofertă în acest sens. Ar fi interesant, un *Meșter Manole*...

M.Ț.: Eu cred că-i foarte, așa...

M.P.: O amintire dintr-o bibliotecă.

M.Ț.: O amintire dintr-o bibliotecă?

M.P.: Sau cu o bibliotecă, despre o bibliotecă.

M.Ț.: Cu o bibliotecară am o amintire.

M.P.: Cu o bibliotecară, chiar vă rugăm.

M.Ț.: Se făcea acum douăzeci și doi de ani. Am intrat într-o bibliotecă și am văzut-o pe ea... Mint, n-am avut eu... Eu glumesc. Eu, de fapt, sunt foarte ingrat. Eu citesc doar ceea ce cumpăr pe la colțuri, așa. Copiii mei sunt foarte „bibliotecofili”. Ei pleacă încolo, și eu cu ei mă duc, și mai schimbăm cărțile. Mie ce-mi place în bibliotecă este că toate femeile din bibliotecă, cel puțin franceze, ai impresia că ele sunt mute și-s surde. Și ele fac așa: „Șșș... șșșș...” Voi nu știu dacă aici, la fel... Voi scanați cărțile? Auzi numai „Pi... pi...” Parcă ești la supermarket. Și ele îți iau și-apoi îți dau altele și câteodată... Eu făceam *Micul prinț* și la biblioteca din Paris trebuia să găsesc ceva despre Saint-Exupéry. Și ele au căutat... Femeia aceea s-a ridicat, scârțâia masa, oasele, și s-a dus încet... Și eu zic:

Trăim timpurile lui Tartuffe. Noi suntem înconjurați de Tartuffe-uri peste tot, oameni care pur și simplu intră și te domină și te manipulează.

„Dumnezeule, de ce am rugat-o să se ridice?” Eu zic: „Arătați-mi cu degetul”. Ea: „Taci”. S-a dus și 45 de minute eu am așteptat. Și n-a găsit. Și eu mi-am dat seama că omul care lucrează în bibliotecă câteodată are timp mai mult decât noi. Așa-mi pare mie. Și eu deja stăteam și mă uitam la ceas. Și zic: „Dați-mi voie...” Am aflat că are trei copii, doi nepoți, mi-a povestit totul. Și m-a întrebat de ce-mi trebuie Saint-Exupéry, că este Camus... Eu zic: „Bine, aceasta-i altă temă”.

Dar iată cred că chestia asta tot a fost foarte faină. Să văd că acolo timpul se oprește. Iată oprirea timpului în biblioteci este fantastică. Eu am avut ocazia să intru în biblioteca din Praga. Uite, am fost în biblioteci, dar n-am citit nimic. Nu pot să mă laud că... Dar e superb când vii în biblioteci și iei o carte și vezi acolo că oamenii stau și citesc. Și eu îmi dau seama că oamenii din biblioteci le urmăresc citirea. Fiindcă eu am văzut așa o chestie: deci, unul citea așa, mai repede, căuta ceva, cred că își căuta un subiect oarecare. Altul citea mai încet, dar altul pur și simplu nu citea nimic, dar stătea cu mâna pe carte. Și iată că aceasta mie mi-a fost foarte interesant și eu mă uitam la doamnele din bibliotecă. Cred că ele așa sunt de versate în a urmări psihologia lumii, că ele pot fi și pictorițe, și regizor de teatru, ele pot fi tot ce vrei. Ele cred că și scriu deja. Păi dacă vinzi carne, mai mănânci din carnea ceea. Așa și aici – cărți, cărți. Nu știu. Dar aceasta am observat în biblioteci: o mare, mare... Un mare moment de observație. Uite, observația timpului și conservarea timpului cred că face parte din marele mister al bibliotecilor. Uite așa.

M.P.: I-ați cucerit pe colegii mei și apreciem că știți să vă faceți foarte drăguț și plăcut. E o prezență de spirit...

M.Ț.: *Noblesse oblige.*

M.P.: *Exactement.* Fiindcă ziceați despre copii, veniți dintr-o familie frumoasă, aveți o familie frumoasă, trei fii...

M.Ț.: Da.

M.P.: O soție actriță.

M.Ț.: Da.

M.P.: Vreau să vă întreb: un regizor, zic eu bun, este regizorul propriei vieți sau i se întâmplă?

M.Ț.: I se întâmplă.

M.P.: Pur și simplu?

M.Ț.: Da, pur și simplu i se întâmplă, dar întâmplarea noi doar o chemăm. Poate, chemarea întâmplării și este... Tu îți programezi ceva. Fiindcă, iată precum v-am povestit, am avut ocazia. Poate că la Moscova mă făceam și eu un, nu știu... Poate lucram și eu undeva acolo. Dar a fost altfel să fie, altfel... Uite, bifurcarea aceasta cred că-i... Unde plecăm... De aceea și socot că întâmplarea și este alegerea. Șapte note stau pe portative, dar Vivaldi a ales o succesiune. Cuvintele în fiecare zi noi le spunem aceleași, dar niciodată n-o să le vorbim ca Sorescu. Niciodată. Noi ceva construim în noi și aceasta vine din toată bogăția sau nimicnicia pe care o vedem în jurul nostru... Nu, nu știu cum să vă spun, fiindcă nu putem să ne regizăm viața, nu putem. A făcut întâmplarea să ne vedem aici, fiindcă dumneavoastră ați conlucrat... Sau, nu știu, sunteți implicată în Biblioteca Municipală unde cuvântul „reziliență” a dat un ecou în cunoștința noastră și v-am spus că am un film care se numește *Reziliența*. Iată aceasta ce-i? Noi ce, ne-am programat? Nu. Păi aceasta e... Dar acum noi ne-am programat, și iată întâmplarea a făcut să stăm în fața unei cortine absolut excepționale unde s-au jucat mari spectacole. Uite așa.

M.P.: Într-o discuție, îmi spuneți mie și lui Ivan Pilchin că țineți neapărat într-un spectacol de teatru să aduceți actualitatea, prezentul.

M.Ț.: Numai decît, da.

M.P.: Indiferent de autor, indiferent de epoca autorului.

M.Ț.: Da, da.

M.P.: Spectacolul în scenă trebuie să fie despre prezent și actualitate. Dar, pe de altă parte, arta teatrală este, în general, efemeră.

M.Ț.: Da.

M.P.: Două dintre cele trei filme pe care le-am văzut astăzi sunt deja pe YouTube, ele pot fi văzute. Spectacolele sunt niște

efemeride, ele dispar și e un lucru trist. Cum vă raportați la acest aspect?

M.Ț.: Cu bucurie. Fiindcă măreția teatrului este în aceea că el nu poate fi reținut. Doar noi nu putem să avem în fiecare zi primul sărut. Dar acel prim sărut tot timpul rămâne undeva, într-un colț al tău. Și aceasta și îți face căldura dragostei, căldura că simți ceva. Spectacolul, dacă e înregistrat, nu mai este spectacol. Fiindcă tu nu mai respiri cu oamenii același aer... Tu ești în acel moment când tu intri și ești vrăjit de acel actor sau de acea mizanscenă, de acea lumină, de acea muzică care sună și îți dă asociații ș.a.m.d. Efemeritatea teatrului și este marele cadou pe care l-au născocit

---

**Măreția teatrului este în aceea că el
nu poate fi reținut.**

---

grecii. Fiindcă noi, atunci, ne trecem altfel. Noi atunci simțim altfel timpul, suntem altfel, noi devenim altfel, fiindcă noi ne dăm seama cât e de fragil totul. Fragilitatea teatrului, aceasta și este

măreția și puterea lui. Acesta-i paradoxul, da? Cu demoni și îngeri. Prin fragilitate suntem rezilienți. Tot încolo ajungem.

M.P.: Vă întreba o jurnalistă așa, foarte provocator, despre ochelarii dumneavoastră fumurii.

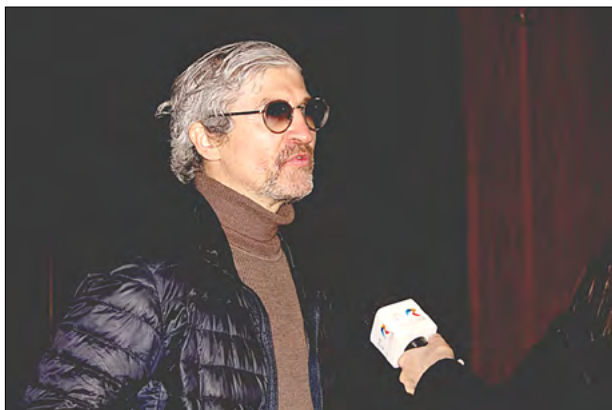
M.Ț.: Da.

M.P.: Care probabil că și ei contribuie la imaginea aceluia enigmatic demon. Eu n-o să vă întreb despre ochelari.

M.Ț.: Îs de văz. Îs de văz! Dar pot să-i scot. Dar așa văd doar o masă, nu văd nimic așa.

M.P.: Vreau să vă întreb dacă sunteți conștient de o optică, o viziune proprie asupra vieții, asupra lumii, asupra artei.

M.Ț.: Normal.

M.P.: Sau tot vi se întâmplă? Aici nu vi se întâmplă?

M.Ț.: Nu, nu. Normal că am o viziune, doar văd ce se întâmplă în jurul meu și eu... Nu poți să fii suspendat undeva într-o imponderabilitate, doar alături mor oameni, acolo-i

pandemie, în altă parte e foamete, oamenii caută apă pe lună, pe când în Sahara oamenii mor de sete. Așa-i un paradox – lumea noastră. E paradoxală. Și nu poți să nu observi toată treaba asta. Eu nu pot să nu observ că pur și simplu un râu, da, un râu, care are zece metri, a împărțit lumea noastră, și ne-a împărțit pe noi din Est și din Vest. Nu-i vorba acum de Prut, e vorba și de același Zid al Berlinului ș.a.m.d. Eu doar văd toată treaba aceasta. Și încă o dată vă spun că tot momentul acesta și face dintr-un artist – artist. Așa cred eu. Fiindcă noi suntem ecoul zilei de astăzi. Dacă astăzi s-a făcut, nu știu, s-a întâmplat ceva în Piața Marii Adunări Naționale, ceva, nu știu... Eu când vin la repetiții și dacă am trecut și am văzut, aceasta este în repetiția mea. Eu nu pot să mă detașez de ceea ce văd eu, nu pot. Precum Cehov spunea acolo, prin Trigorin: „Eu când văd un nouraș care seamănă cu un pian, eu sunt afectat de aceasta”. Eu sunt atins. Eu tot timpul vorbesc de Rossellini, care a fost un mare, mare pictor cinematografic. El spunea că dragostea pentru realitate este mai puternică decât realitatea însăși. Și atunci eu mi-am dat seama că, de fapt, arta este citirea realității și îndrăgostirea de realitate. Cel puțin, așa-i pentru mine. Eu, când mă îndrăgostesc de realitate, atunci am poziții și păreri despre ceea ce fac. Dar numaidecât trebuie să ai o poziție și o părere. Fiindcă, pentru mine, totul se împarte în două lucruri: cât timp dau și pentru ce dau.

M.P.: Ca o rimă la Rossellini, vreau să vă întreb... Știu că ați fost la mormântul lui Federico Fellini...

M.Ț.: Da...

M.P.: Cum a fost? Poate, ne povestiți.

M.Ț.: Superb a fost. El e înmormântat în Rimini și noi eram acolo cu teatrul. La Rimini. Și eu știam. Și le-am spus la băieți: „Haideti cu mine”. Și vreo doi au mers. Dar nu le-am spus unde. Și acolo erau niște flori foarte multe în fața cimitirelor, ca în toate orașele. Și erau niște madone din astea... În Rimini toți se cunosc. Și când acolo, se oprește și ies niște oameni așa... Așa, ies... Și eu zic: „Dați-mi șaizeci de...” Am cumpărat multe crizanteme, erau o căldare întreagă. Și ei toți se uitau: „Tu ce, ai pe cineva aici?” „Da, am pe cineva aici, am pe cineva...” Și a venit paznicul cimitirului și m-a întrebat: „Dove?” („Unde?”). Și eu i-am spus: „Fellini...” „Andiamo”. Și ei deja au auzit. „Fellini, Fellini, aici e Fellini”. „Numai, vă rog, nu vă uitați în sus, eu am să vă arăt ceva absolut extraordinar”. Și noi mergeam, mergeam. Și el ne-a dus, ne-a dus,

nu mai găseam mormântul. Tot ca prin bibliotecă, așa m-a dus. Fiindcă acesta tot e un fel de bibliotecă, acolo tot citești. Și el mi-a spus: „Acum priviți”. Și eu am ridicat ochii și era pur și simplu fascinant. Fiindcă mormântul lui Fellini e făcut de un mare arhitect, și-i făcut ca botul unei nave. „E la nave va...” La nave Fellini vine peste tine. E pur și simplu fantastic. Și noi am pus florile acestea și am stat foarte mult timp. Și tipul acesta, care era de la poartă, era fascinat, ne-a întrebat de unde, de-a cui... Știi cum în sat oamenii: „De-a cui ești?” El era fascinat că noi am venit. Niciodată n-a văzut să vină cineva pur și simplu așa, să-i pună flori. Pentru mine Fellini este cel mai mare.

M.P.: Am să vă întreb o chestie foarte, așa, ciudată...

M.Ț.: Până acum a fost totul normal, da? Atunci, ce-o să mai fie și acum...

M.P.: Nu, voiam să vă întreb dacă vă e frică de moarte și unde ați vrea să fiți înmormântat – la Chișinău sau la Paris?

M.Ț.: Eu nu știu... Cineva o spus aceasta, nu eu... Eu am cunoscut un tip absolut excepțional. se numește Teodor Currentzis – un mare, mare dirijor de muzică. Am avut șansa să-l cunosc. Și el a spus o chestie și, uite, eu cu el sunt absolut de acord: „Eu aș vrea așa să dispar – ca o bulă de săpun. Pac, și nimeni să nu știe mai mult despre tine”. În genere, te-ai trecut și nu știe nimeni, nimeni nu știe, pur și simplu rămâne... Doar, cum spunea Stănescu, „după noi rămân doar sentimente”. Iată sentimente aș vrea să rămână. Dar aceasta, unde și ce și când – eu la aceasta... Nu știu, nu mă încântă treaba aceasta, deloc. Adică, e o temă care eu îmi dau seama că... toți merg spre asta, dar eu nu cred că aceasta mi-ar da acum niște gânduri. Iată m-ați întrebat, și eu acum noaptea am să mă trezesc pe la patru și am să zic: „Dar unde totuși să-mi rezerv ceva?” Mai ales că acum, știi: iei una și îți dau două cu același preț.

M.P.: Marketing. Știi că vă consumă rutina repetițiilor, pentru că în ajunul acestui eveniment am mai comunicat și mereu sunteți în repetiții, în ședințe de teatru. Nu vă consumă cumva această rutină?

M.Ț.: Copiii nu te consumă doar (măcar că te consumă). Faci doar totul fiindcă vrei, nu fiindcă trebuie. Eu acum lucrez la Teatrul „Licurici”, unde pregătim *O noapte furtunoasă* în păpuși... Eu doar am început cu păpuși, dar niciodată n-am fost atât de copleșit de treaba aceasta. Cred că nu mă copleșește păpușa aceasta care pur și simplu bucură ochiul copilului. Pe mine m-a copleșit păpușa,

fiindcă am avut ocazia să-l văd pe Rezo Gabriadze, pe Philippe Genty, pe Stanislav Jelezkin de la Moscova – mari păpușari. Am avut ocazia să văd spectacolele lor... Eu am văzut spectacolul lui S. Jelezkin, *Cenușăreasa*, făcut cu șapte flaconașe de parfum. Vă jur... Eu stăteam și plângeam... Eu zic: „Ce-i asta?” Aceasta pur și simplu te duce în altă lume... De aceea întâlnirea cu păpușa... O să veniți, spectacolul este în curs de a fi făcut, el e foarte complicat, e foarte neobișnuit. Mai ales Caragiale. Pentru mine e cel mai temut, cum spunea Ionesco. „Cel mai mare dramaturg necunoscut al lumii e Caragiale” – așa spunea Ionesco. Dar el, într-adevăr, e mare. Și acolo atâtea găsești, atâta modernitate și atâta zi de astăzi ca la nimeni altul găsești. Atemporalitatea marilor scriitori se manifestă atunci când ei scriu, știind ce

---

„Noi nimic nu luăm cu noi”, fiindcă noi într-adevăr nu luăm nimic cu noi. Noi doar lăsăm, și acesta cred că este un mare, mare slogan al artei. Noi nimic nu luăm cu noi și trebuie să lăsăm cât mai multe.

---

o să fie, ei sunt într-un fel prevestitori. Nu vreau să fac spoilere, dar o să fie foarte neobișnuită toată treaba aceasta. Și normal că tu intri încolo, tu te îndrăgostești de toată lumea aceasta care crede în păpușa aceasta, care crede în ceea ce spui tu. Și normal că aceasta te împinge să mergi cu ea înainte. Sau, peste câteva zile, cu părintele Curnic noi începem o nouă filmare, despre un alt moment spiritual al omenirii, care se numește *Noi nimic nu luăm cu noi*. Aceasta despre moarte, apropo. „Noi nimic nu luăm cu noi”, fiindcă noi într-adevăr nu luăm nimic cu noi. Noi doar lăsăm, și acesta cred că este un mare, mare slogan al artei. Noi nimic nu luăm cu noi și trebuie să lăsăm cât mai multe.

M.P.: Eu mai am două întrebări, dar mă gândeam poate cineva din sală ar vrea să adreseze o întrebare sau două.

Vasile Botnaru: Mihai, dumneavoastră sunteți mai bun actor sau mai bun regizor? Am văzut cum v-ați produs în mini-spectacolul acesta despre bibliotecă și mi-am dat seama că nu degeaba sunteți șef de catedră sau predați arta actoriei. Poți să fii regizor bun dacă nu ești și actor bun? Doi: poți să fii și regizor de film și regizor de teatru? Rar cine reușește. Dumneavoastră sunteți un exemplu care le îmbinați, deși noi, profanii, credem că sunt meserii diferite. Și ultima întrebare, pornind de la reziliență. Noi,ăștia sovieticii, știm că reziliența, de fapt, în vremea sovietică însemna „сопромат” și se spunea așa: dacă ai dat „сопромат”-ul, poți să te însori. Așa era un banc, al studenților. „Спротивление

материалов”. Acum, mesajele dumneavoastră, pe care le-am văzut aici, nu întâmpină „сопротивление” la noi, la generația care suntem mai mult sau mai puțin... Credeți că există deja reziliența unei generații care nu vrea și nu acceptă mesajele acestea? Aveți așa o problemă în familie, cu tinerii? Noi, de exemplu,ăștia, începem a vedea că oamenii tineri nu întotdeauna acceptă să-i înveți, să le spui ce-i bine, ce-i rău, decalogul etc. Aveți problema asta, ca regizor?

Mihai Țărnă: Sigur că da. Eu am să încep cu ultima întrebare, fiindcă o consider extraordinar de interesantă. Sper să n-o stric cu un răspuns stupid. Eu am să vorbesc despre două soiuri de reziliență. Și primul care mă sperie este că toată lumea s-a deprins cu aceea că în lume e război. Noi ne-am deprins cu aceasta. Noi trăim, acolo undeva este război și noi știm asta, ca și cum deja este o normalitate. Și asta tot e un fel de reziliență, absolut macabră, dar ea există. Și nu trebuie să spunem că nu există. Noi suntem conștienți de aceea că noi știm că undeva se luptă, undeva se moare, dar noi nu facem mare diferență între aceea ce-a fost ieri sau ce este astăzi. Cineva a zis, un psiholog, că sunt de ajuns trei zile ca omul să se transforme în ceva absolut diferit de ceea ce este el în viață. Adică, el poate să devină ucigaș, el poate să devină narcoman, el poate să devină dependent, el poate să devină... cult. Cred că în trei zile e imposibil să devină, dar noi vorbim despre niște stări radicale. De aceea reziliența aceasta, prima despre care vă spun, că noi suntem deprinși, ne deprindem foarte repede cu ceva și trăim ca și cum aceasta nu există și noi suntem într-un fel indiferenți, mă duce la ideea lui Stanisław Lem care a spus că doar compasiunea poate salva lumea. Deci, aceasta-i altă reziliență. Aceasta-i numărul doi. Compasiunea care pe noi ne înconjoară, fiindcă dacă am vorbit de García Márquez, el avea așa o vorbă: „Pot să mă uit de sus în jos la un om doar într-un singur caz – când îl ajut să se ridice”. Noi aceasta n-o facem. Noi dimpotrivă putem să călcăm peste el. Și aceasta tot sperie.

Deci, există două feluri de reziliență. Desigur că generația care vine acceptă doar greșelile proprii, ea nu poate să învețe de la alții pentru că noi trebuie numaidecât să trecem prin experiența noastră. Fiindcă experiența noastră e plină doar de greșeli. Foarte puțin de victorii. Și când mama ne spune, ți-am spus să nu faci, tu oricum faci. Dacă o ascultam, poate că nu nimeream în această groapă. Reziliență cred că și este însuși mersul lumii. Însăși istoria

care ne produce pe noi. Fiindcă dreptul la reproducere este, în fond, după părerea mea, o parte a rezilienței. De aceea eu aș rămâne la ideea că reziliența este o parte misterioasă a lumii. Și ea pe noi oricum ne ține, și ne străpunge, și ne plimbă prin noi.

Noi suntem rezilienți. Noi vrem, noi tindem cel puțin la aceasta. De aceea eu cred că să-i dăm Cezarului ce-i a Cezarului și fiecare generație să-și inventeze reziliența sa.

Apoi, în ceea ce privește a doua întrebare. Fiindcă toți spun că filmul a apărut din teatru, dar eu nu sunt de acord absolut deloc. Uite, aici am să mă mai laud cu câteva nume pe care le-am avut în fața mea. L-am avut și pe Bertolucci la lecție și Kusturica a fost la un stagiou – adică oameni care au marcat cinematografia. Am avut ocazia să-l cunosc pe Emil Loteanu, cu care am discutat, și nu puțin, măcar că eram foarte-foarte tânăr. Eu cred că filmul totuși este... mașina timpului. Noi am oprit timpul, timpul se oprește în cadru. Omenirea a reușit să facă mașina timpului, numai că nu știu dacă noi putem să ne transportăm sau nu, dar cel puțin clipa e oprită. Fiindcă eu, când îl privesc pe Charlie Chaplin în foarte multe filmulețe de-ale lui, cred că ele sunt făcute acum în 2023, pe când ele au peste o sută și ceva de ani. Și eu acolo văd aceeași lume, același miracol al descoperirii lumii, aceeași, nu știu, emoție. Cinematografia este un conglomerat de arte. Fiindcă, când îl privim pe Visconti (pentru mine el e marele esthet al cinematografeii) sau pe Bertolucci... doar e aceeași punte care vine de la Da Vinci sau de la Michelangelo, Caravaggio – ei discută în același fel, ei discută la același nivel cu noi, ei ne dau scenele biblice altfel, scenele mari, scenele veșnice. Muzica, plastica, pictura. Desigur că este actorul, Măria Sa actorul care, și în teatru și în film, este primordial, numai că e cu mult mai dificil în teatru să duci rolul de patru ceasuri, pe când în cinematografie un film de trei ore se filmează timp de trei-patru luni. Și atunci tu privești trei-patru ceasuri care s-au făcut în timp de trei-patru luni. E altceva. Până

când actorul nu intră, până când el nu șlefuește rolul, tu poți să faci zece-cincisprezece reprize, pe când în teatru tu ai un timp restrâns. În schimb, teatrul poate fi re-făcut. Pe când filmul, dacă e făcut, atât rămâne.

V.B.: Cum combinați?

Reziliență cred că și este însuși mersul lumii. Însăși istoria care ne produce pe noi. Fiindcă dreptul la reproducere este, în fond, după părerea mea, o parte a rezilienței.

De aceea eu aș rămâne la ideea că reziliența este o parte misterioasă a lumii. Și ea pe noi oricum ne ține, și ne străpunge, și ne plimbă prin noi. Noi suntem rezilienți. Noi vrem, noi tindem cel puțin la aceasta.

M.Ț.: Eu nu știu cum le combin. Cum îmi vine, nu știu. Adică, eu de fapt am învățat film, eu mai mult sunt regizor de film decât de teatru, fiindcă în teatru sunt niște chestii pe care eu le descopăr în fiecare zi. Dar cred că aceasta și este definiția mea a teatrului, fiindcă eu fac teatrul meu. Lumea care lucrează cu mine zice: „Dar așa nu se face, așa nu se poate de făcut”. Și eu cred că teatrul e așa cum nu trebuie, pe când filmul are niște legi ale sale. Eu nu știu cum le combin, nu știu. Cred că vi-

ziunile oricum vin și în teatru, fiindcă teatrul meu e așa, foarte... Eu nu pretind să știu cum e teatrul meu, fiindcă mi-e greu să vorbesc despre mine, dar eu cred că el e un pic cinematografic. Nu știu cum se întâmplă, dar în teatrul pe care îl fac, la un moment dat, eu pot să scot cuvintele și el o să fie clar. Iată așa-mi pare mie. Fiindcă, de fapt, pentru mine cuvântul este cu mult mai puțin important decât emoția care naște cuvântul. Pe mine mă interesează emoția care naște cuvântul, pe când în cinematografie imaginea naște, la fel... Mă rog, ele-s foarte apropiate. Eu nu știu, domnule Botnaru, cum eu le mărit pe ambele, dar iată că se întâmplă când iese, câteodată. Nu pretind că tot timpul, e foarte dificil să te judeci și să vorbești despre ceea ce faci. Mie-mi place. Cred că asta-i măritul cel mai important. Eu iubesc asta. Eu chiar mai mult am să vă spun. Mai mult decât „a iubi” este „îmi trebuie”. Eu am nevoie să fac asta.

V.B.: Actor și regizor?

M.Ț.: Actor și regizor... Eu nu știu. În primul rând, eu tare aș vrea să joc în teatru. Și eu într-un interviu am spus: eu tare aș vrea să joc în teatru cu Petru Vutcărău. Aceasta-i adevărat, e adevărat.

Petru VUTCĂRĂU: Vino la o repetiție!

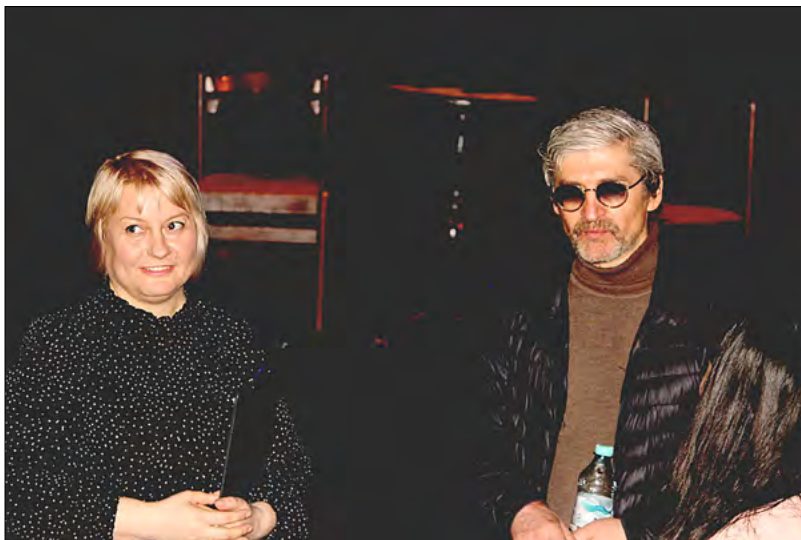
M.Ț.: Noi, când repetam *Lear*... E adevărat, fiindcă domnul Vutcărău este absolut... Eu cu dânsul am lucrat o singură dată și până acum mi-aduc aminte că-i aduceam atâtea chestii și el era

foarte democratic. Dar câteodată mai striga la mine, asta tot țin minte. Eu tot mi-am permis și am strigat și eu o dată. Tare aș vrea să joc, dar cred că pentru aceasta trebuie timp, iar regia... Nu știu care-i mai mult în mine. Cred că totuși... regia e mai mult. Fiindcă tu lucrezi cu spațiul, cu timpul, pe când actorul, el e cu corpul, el e cu ceea ce e înăuntru, cu acel care-i lângă tine, cu microfonul. Acum doar eu joc teatru, un pic, nu tare, eu-s sincer, dar sunt foarte incomodat de acest interviu care-i neobișnuit, fiindcă nu suntem la televiziune. Pentru prima dată, nu, mint, am mai făcut așa în Franța, de vreo două ori. Dar cu oameni absolut necunoscuți. Dar aici, e așa, este un pic de teatru și aici. Nu știu cum le mărit, dar întrebările îmi plac, mersi mult.

Lidia KULIKOVSKI: Domnule Țărnă, pentru că suntem într-un teatru, spuneți-mi, vă rog, ceva: ce înseamnă un teatru rezilient? Nu mă refer la perpetuare, la istorie, la memorie, ci la adaptare. Aceasta-i prima întrebare. A doua întrebare: ce ar trebui să facă teatrul ca să devină unul rezilient, că despre bibliotecă tare bine ați vorbit și noi tot am înțeles. Vă gândiți că spectatorul are aceeași părere față de reziliența unui teatru ca și cei care lucrează în teatru?

M.Ț.: În primul rând, eu am să încep cu aceea că reziliența este totuși un efect în timp. Reziliența nu este de moment. Termenul de reziliență poate fi considerat doar în timp. Noi rezistăm nu o singură dată. Deci, când noi avem... Știți cum se spune: că ai căzut – e fizică, că te ridici – e caracter. Timpurile teatrului sunt mereu reziliente. Fiindcă teatrul ca structură de existență e foarte, foarte dificil să existe, fiindcă niciodată guvernarea nu se gândește că teatrul are și el nevoi. Tot timpul noi ne gândim la altceva și teatrul, într-un fel, e marginalizat. Cel puțin, așa văd eu. Eu cred că totuși reziliența în teatru este... Iată am să vă dau un exemplu: publicul când intră la un spectacol, nu se cunoaște (bine, au venit doi cumetri și doi veri, ok, există acolo zece oameni care au venit). Aici, în sală, se adună cinci sute, șase

sute de persoane, sunt săli de opt sute de oameni. Ei nu se cunosc, ei nu se știu, și când colo – se stinge lumina, se deschide cortina, și ei încep, în același timp, la unison, să plângă, să râdă, să tacă, să gândească, să închidă ochii. Și ei devin dintr-o necunoscută o societate. Pentru mine, acesta-i un gest de reziliență. Pentru mine, acesta-i un gest de unificare. „Pentru mine aceasta nu-i o școală, eu vreau să-i învăț viața...” – nu există așa ceva. Fiindcă omul, dacă vrea, singur o să învețe. Dar faptul că o sală întregă începe să vibreze, emotiv și emoțional, la o chestie pe care noi, aici, o repetăm de luni de zile, de zeci și zeci de ore în care stăm și repetăm, cadențați, și în emoții, și în precizie, și în mizanscenă... Câteodată oamenii vin și spun: „Dar ce, mai primesc și ăștia leafă? Ei ce fac aici? Pur și simplu se strâmbă?” Aceasta nu-i adevărat. Depinde la ce teatru plecați. Dar sunt teatre unde pur și simplu ieși altfel. Eu am văzut spectacole care au schimbat viața mea. Am devenit altfel. De aceea, pentru mine, primul punct al rezilienței teatrului este atunci când teatrul transformă sala într-o unitate. Într-o unitate de măsură care poate fi socotită societate.

Ninela CARANFIL: Dragă Mihai, am urmărit frapată filmele tale și mi-amintesc că, în anii de studenție, ție nu-ți plăcea poezia, adică îți plăcea mai mult poezia cântată – cântai din Păunescu, din mai mulți poeți. Și uite că pe mine mă uimește și mă bucură enorm schimbarea asta a ta. Trebuia să pleci tu în lume, ca să aduni atâta dor în tine, pentru că din părinții tăi, care iubesc neamul până la sacrificiu, trebuia să se nască un asemenea creator. Și eu cred că

dorul te-a readus acasă, pentru a mărturisi durerea, suferința și sacrificiul neamului nostru. E minunat că vorbim aici și despre credință, pentru că întâi și întâi este credința. Dacă nu este credință, părinte – nu există nimic. Omul fără Dumnezeu nu e om; s-a transformat iată în fiară, așa cum am văzut noi în film. Și de aceea eu mă bucur că tu ai revenit acasă... Ai pomenit de Brâncuși... Brâncuși tot și-a realizat lucrările sale din mare dor pentru țară, pentru neam, pentru tot ceea ce este românesc. La fel și tu ai venit să ne mărturisești dorul tău pentru neam, pentru ceea ce ai acumulat tu, mergând prin lume, cu acest dor în cârcă. Îți mulțumesc pentru că ai revenit cu această durere și suferință a noastră a tuturor. Îți mulțumim din suflet. Asta am vrut să-ți spun eu.

M.Ț.: Mersi mult, doamna Caranfil, mersi din suflet. Eu vreau să mulțumesc tuturor și vreau să mulțumesc Mariei Pilchin, fiindcă această inițiativă vine din partea dumneaei și eu pur și simplu am fost surprins că atât de plăcut s-a organizat această întâlnire, fiindcă și aceasta este un fel și un soi de teatru rezilient. Mersi mult, Maria!

M.P.: Și fiindcă întreba Vasile Botnaru despre regie, ați spus că puneți la cale cu părintele Curnic un film...

M.Ț.: Da.

M.P.: Hai să forțez eu și să întreb. Și altceva ce mai puneți la cale? Alte proiecte cinematografice?

M.Ț.: Eu am realizat în 2017 un film de lungmetraj care încă n-a fost scos nicăieri, nimeni nu l-a văzut. Adică foarte puțină lume l-a privit, fiindcă am făcut o singură proiecție. Se numește *Ogma*. Și dacă vorbim deja despre aceasta, ca protagonist este regretatul Ștefan Bouroș care a plecat atât de devreme și atât de neașteptat, și el n-a văzut filmul acesta... El face un rol absolut de excepție. Și vreau numaidecât să-l arătăm filmul acesta, pentru că eu sunt sigur că foarte multă lume o să se regăsească în el. E o lume aparte, e o parabolă. La fel, un film foarte spiritual, dar e și comercial în același timp, fiindcă filmul acesta se privește foarte ușor. Și altceva... Noi am realizat, în 2018, alt film de lungmetraj care se numește *Dincolo de noi*, un film despre ceea ce se întâmplă astăzi în lume, și în Ucraina. E același subiect, e haosul, fiindcă noi trăim timpul haosului după marele imperiu. Imperiile când cad, haosul guvernează. Și, apropo, dacă am vorbit de *Dincolo de noi* și de domnul Petru Vutcărău, el face acolo rolul central (profesorul Frigmor) și eu sunt sigur că, când va ieși filmul, o să-l admirați, fiindcă este absolut *époustouflant*. Suntem în căutare de niște fonduri, fiindcă filmul este filmat pe fond verde și la timpul când l-am filmat aveam susținerea și a Ministerului Culturii, și a Guvernului, iar apoi totul a căzut și cei care au venit nu ne mai susțin și așa mai departe. Dar cred că, totuși, până la urmă, cum a spus Bulgakov: „Manuscrisele nu ard”. Eu sper că filmul o să vadă lumina zilei, fiindcă, în primul rând, este sincer, este despre noi și are niște lucrări artistice absolut incontestabile.

M.P.: Tot Bulgakov zicea: „Să nu cereți nimic. Cei de sus vor da și singuri”. Și acum, întrebarea finală, întrebarea capitală, care chiar aș vrea să oprească acest dialog al nostru, abrupt. De ce, totuși, Shakespeare?

M.Ț.: Doamne...

V.B.: În următoarea oră aici suntem...

M.Ț.: Fiindcă el a spus cea mai mare replică, după părerea mea, care definește toată... tot sensul nostru: „Și restul e tăcere..”. Mersi.

M.P.: Vă mulțumesc.

3 aprilie 2023,

Teatrul Dramatic de Stat Rus „A.P. Cehov” din Chișinău

Descifrarea dialogului: Elena TARAGAN

Foto: Dumitru CECAN